

Salamon Nándor Művek a hit éltető táptalajából

Szokatlan megilletődéssel állok e helyen, ahol a távoli múltban a pannon szellem nem kisebb megtestesítője, a tavaly eltávozott Takáts Gyula, Kossuth-díjas költő méltatta az akkor hatvan éves, világlátásban rokonlélek szobrászművész, keramikus Németh János munkásságát. Nem kevésbé béklyózza szavaimat, hogy megelőzően a XX. századi magyar szellemi és művészeti élet olyan vezérlő csillagai álltak ki bízató, dicsérő szóval életteli alkotásai elé, mint közös atyai jó barátunk – neki még ennél is több –, mestere, Borsos Miklós. Több alkalommal is vállalta bemutatását szeretett László Gyula bátyánk, a megnyitók között volt a költő Juhász Ferenc, az igazán földinek számító Keresztury Dezső, s hogy szobrásszal zárjam a sort, Somogyi József. Nem feledve, természetesen, az életművével behatóan foglalkozó Kostyál László kollégámat vagy a méltatók nagy táborának szövegeiből kis könyvet szerkesztő Péntek Imrét.

Jogosan tettem fel magamnak a kérdést, a megnyitóra készülődve: „Maradt-e még megítélésében jeleskedő gondolat, kimondatlan szó?”

Talán!

„Engedj hétmérföldes meséket lépni, élet” – fohászodik a Sorshoz a létgondok sűrűjében vergődő költő. Hála Istennek, Németh Jánosnak már hét és fél életmérföldet, betöltött hetvenöt esztendőöt engedélyeztek a sorsfonalát gombolyító párkák. Igaz ugyan, hogy életútjának felhalmozott hozadékában talán kevesebb az örömteli mese, mint a valóságból fakadó dráma, sőt tragédia. Vigaszul azonban ő maga teremtett alakjaival olyan agyagba égetett meseországot, amely népnek, nemzetnek és a nagyvilágnak is épülésére szolgál. Ha meg így adódott, akkor ideje van a számvetésnek.

Szerencsére, a munka nem most kezdődik! Pályájának fontos eseményeit önéletrajzi vallomáskötetébe, a „Gyökerekbe” sűrítette. Köztéri alkotásait a „Hirdette utcákon, tereken...” címet viselő albumban tanulmányozhatjuk, élvezhetjük. Legutóbb korszós könyvét, a „Korsókra varázsolt legendákat” vehettük kézbe.

Most nyíló kiállítás is e rendteremtés jegyében született. Munkásságának egy, talán szemérmesebben rejtőző részét tárja elénk. A mindenek feletti világ földre hozott, abból kiszakított anyagába örökített szellemisségét s valaha földön járt hirdetőit - a Názáretit és szentjeit - ábrázoló szobrait, reliefjeit, tondóit, táljait gyűjtötte ezúttal egybe. A szakrális művek több-kevesebb gyakorisággal folyamatosan felbukkannak a Pölöskefő-kacorlaci templom oltárát díszítő, emmauszi vacsorát ábrázoló domborműtől, a ferencesek Keresztelő János kútjától a mostanában befejezett - erre utal tárlatunk címe! - stáció képtábláig, számos alakban és változatban. A tárlat háttérében részben éppen az a szándék húzódik meg – túl az esedékes születésnap megemlékezésén –, hogy az elkészült stációk együtt legyenek azonos szellemű munkáival, mielőtt végleges helyükre kerülnek a felújított zalaegerszegi plébániatemplomban. Az sem véletlen, hogy bemutatásukra éppen a szép tavaszhoz kötődő húsvéti liturgikus ünnepkörben kerül sor. Kell-e ennél átgondoltabb koncepció?

Mindez természetesen, nem jelent önkényes elkülönítést, mert a Németh Jánosi oeuvre minden elemével szervesen illeszkedő, el- és összetéveszthetetlen egységet alkot. Mindaz a sok szép gondolat, észrevétel, amit valahai méltatói, kritikusai jellemzésként kifejtettek, igazítás nélkül érvényes e műtárgy együttesre is. Példának okáért, sajátos, természetesen kedves, figurái jól jellemzett karakterek. Mozdulataik, arcjátékuk keresetlenül fejezi ki a lélek mélyén rejtőző tulajdonságokat, álmokat, vágyakat, örömet és szenvedést. A megszokottól, természetestől eltérő arányrendszerét a korongolt alapformák mérete szabja meg, mintegy mesterjegy, eligazító, kétséget kizáró bélyeg. Ez a mintázással, hagyományos szobrászi eszközökkel készült munkáira is igaz, mert a méretes nagy formák és a kis részletek alakítása, modellálása közben azonos elvek irányítják. A korongoló fazekas gondolkodása és a mintázó állványon vagy asztalon formát teremtő szobrászi attitűd együtt van jelen mindennapi munkájában. A mindenkor adott feladat dönti el, mikor melyik éne érvényesül nagyobb mértékben. Műveinek jelentős hányada olyan kifejező erőt sugároz, amely - tehetsége egyenes következményeként - meghaladja az egyébként a technikából adódó szintet.

E néhány, általános érvényű megállapítás után fordítsuk figyelmünket a kiállított munkákra.

A derűsebb hangvételű és az erős drámai töltésű műalkotások arról tanúskodnak, hogy megteremtőjüket mély lelki kapocs köti a modelljei által képviselt, megtestesített világszemlélethez, hitvilághoz. Származása, a szülői ház atmoszférája, neveltetése, gyermekkori emlékei természetes úton alakították a vallásról, hitről, a transzcendens erőkről vallott felfogását, de korán részesült már a katarzis élményében is. Emlékeztetnék a könyvében is felidézett találkozásra az apai műhely előtt a nagy Mária szoborral. Hasonlóan kavarta fel lelkét Rómában a Michelangelo Pietájával való szembesülés. Hite nem valamilyen hátsó szándékból, számításból felvett póz, hanem őszintén vállalt magatartás, kötődés és azonosulás. Talán Kostyál László közelítette meg lénye eme alapvonást, azt írván: „Ember, aki tud hinni Istenben, a lét értelmében, a szeretetben...”. Szerencsés ember és művész is ugyanakkor, mert e hitből táplálkozó érzelmi telítettséget képes átplántálni szimbólumerőt közvetítő teremtményeire is. A keresztény mitológia kézenfekvő forrásművei - a Biblia, a szentek élete, legendái - bősséggel ellátják megformálandó ideákkal, motívumokkal. Éltető táptalajt biztosítanak a közösségek igényeit kielégítő és a csak a saját, benső készletéből fakadó elgondolásait megvalósító autonóm műveknek. A kínálat szinte kimeríthetetlenül gazdag, csupán a tehetség és a teljesítéshez szükséges energia szabhat mennyiségi korlátokat. Németh János ebből is, abból is kapott elegendőt a teremtőtől, s a termés bizonyítja: eredményesen fialtatja a kapott talentumokat.

S olykor még megrendelő is akad!

Bizonyítja ezt az itt látható új keresztút tizennégy, mintázással készült képtáblája, amely egyébként egy újabb feldolgozása Jézus szenvedéstörténetének. A lágyabb, puhább, grafikai elemeket - bekarcolt forma tagoló vonalakat - tartalmazó alsónemesapáti változattal szemben ez markánsabb, kevésbé részletező felfogásban jeleníti meg az egyes „állomásokat”. Egy emberi és isteni tragédia eseményeit, fázisait ábrázolja a liturgia, az Újszövetség leírása alapján. Szobrászunk a megszokott kompozíciós megoldásokat alkalmazta ezúttal is. A latin keresztrel hangsúlyozott átlós szerkesztést és a tengelyes szimmetriát a szabadabb, kevésbé kötött elrendezéssel váltogatva, mozgalmas belső forma és vonalritmust kölcsönzött a sort alkotó jeleneteknek. A figurák, formák sűrítése olyan mértékű, hogy az egyes képtábláknak nincs terük, távlatuk, a legnagyobb felület törvényének szellemében kerültek egymás mellé az alkotóelemek. A mintázás nagyvonalúsága nem ment a szereplők jellemzésének rovására, megőrizték kifejező arcvonásaikat. Megszólítanak! Részvétet kelt bennünk a fájdalmas Krisztus, de közel érezzük magunkhoz az eseményekben résztvevő alakokat is, szinte függetlenül vállalt szerepüktől.

A Keresztút látványának mintegy megkoronázása a Nagy Korpusz, a tövissel koronázott, kínt szenvedő Isten Fia, minden élők gyötrelmeinek viselője és megváltója. Visszatérő kedvelt témája a latin keresztre feszített megváltó. Eredője több ágú! Eszünkbe juttatja Donatello firenzei feszületét, amelyet Brunelleschi, a barátja felfüggesztett parasztnak látott. Ugyan mit szólna Németh János – különböző változatban itt is kiállított korpuszaihoz, amelyek, ráadásul, rokonságban vannak a göcseji, őrségi utak mentén, még ma is álló keresztelkekkel is. Minden bizonnyal megdöbbenne azok vaskosságán, valóban paraszti jellegén, kifejezően elméretezett arányain. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a *Szülőföld* védőtető, csengős pléhkrisztusa, az idők folyamán, számos metamorfózison ment át. Nemesített rajta a műterem festett feszülete, mígnem a *Meditáció*, a körkörös *Megfeszített*, a *Feszület*- táblán, s az Egerszeg-hegyi feszület után megszületett Németh János *Élet és Halál* fájának többszörös jelképi jelentéssel felruházott, szinte virtuóz módon megalkotott remeklése, kerámia szobra.

A feszületen kívül más motívumok is ismétlődnek munkái között, mintegy jelezve: közel sincsen kimerítve az évszázados témákban rejlő mondanivaló, invenció. Mentalitása, alkotókedve is részes abban, hogy ismételten kézbe vesz egy-egy ötletét. A művészek táborában nem ritka, akinek valóságos gyötrelme, idegőrlő kín egy mű világrahozatala. Németh János más anyagból mintázták: ő az életöröm, derűs életszemlélet, a munkába temetkezés mestere. Ebből fakad termékenysége, a témaváltozatok gyakorisága, növekszik létszámban az élet szépségét, az Ég dicséretét zengő szoborszentjeinek kórusa. A tárlaton is találkozhatunk Szent Ferencsel – akinek galamb telepedett a vándorbotjára –, a táltra tett Szent János fővel, kisdedet vállára emelő Szent Kristóffal, a sárkánnyal viaskodó Szent György lovaggal. Nem hiányzik a csoportosulásból Ádám és Éva, a Madonna a gyermekkel és a megfeszített fiát gyászoló Mária sem.

A sor folytatható! Győződjön meg ki-ki a maga szemével.

A 75. évét hátra hagyó művészt az egykori iskolatárostól kölcsönzött formulával köszöntöm: „Még sokáig örvendeztesen bennünket kitűnő alkotásaival. János, az Isten éltesse!” - üzenté a 70. születésnap alkalmával Schrammel Imre. A jó kívánság érvényes ma is és reméljük, az idő múltán is az lesz!

(Elhangzott 2009. ápr. 2-án, Zalaegerszegen, a Keresztury ÁMK Hangverseny- és Kiállítótermében, Németh János *Stációk* című kiállításának megnyitóján.)

Enteriőrök Németh János: kiállításáról a Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben

